

RAPPORT

KORONAKRISEN OG KULTURSEKTOREN

ENDRINGER I AKTIVITET I MARS OG APRIL 2020

MENON-PUBLIKASJON NR. 56/2020

Av Leo Grünfeld, Anne-Britt Gran, Nina Bruvik Westberg, Ole Magnus Stokke, Maria Køber Guldvik, Marian Scheffer, Terje Gaustad og Peter Booth

Forord

På oppdrag fra Kulturrådet har Menon Economics i samarbeid med BI Centre for Creative Industries (BI:CCI) gjennomført en første grundig vurdering av effektene av koronakrisen på kultursektoren i mars og april.

Prosjektet er ledet av Leo Grünfeld (Menon), med Nina Bruvik Westberg (Menon) som operativ prosjektleder og Ole Magnus Stokke, Maria Køber Guldvik og Marian Scheffer (samtlige Menon) som prosjektmedarbeidere. Anne-Britt Gran har vært teamleder hos BI:CCI, mens Terje Gaustad og Peter Booth har bidratt som prosjektmedarbeidere.

Vi takker Kulturrådet for et spennende oppdrag så langt, og for god oppfølging og interessante samtaler med Renate Enemark Bergersen, Monica Larsson, Erica Berthelsen, Bård Bie-Larsen og Espen Hernes.

Oslo, 4. mai 2019

Leo Grünfeld

Prosjektansvarlig
Menon Economics

Nina Bruvik Westberg

Operativ prosjektleder
Menon Economics

Anne-Britt Gran

Prosjektansvarlig
BI Centre for Creative Industries

Innhold

INNHold	2
SAMMENDRAG	3
1. INNLEDNING	5
1.1 Hva handler notatet om?	5
1.2 Data og informasjonsgrunnlag	5
1.3 Begrepsbruk	6
2. KORT OM ØKONOMIEN I KULTURSEKTOREN	7
2.1 Omsetning	7
2.2 Antall sysselsatte	8
2.3 Lønnsomhet	9
3. KORONA-KRISENS INNSKRENKENDE TILTAK	11
4. NYE ANALYSER OM EFFEKTEN AV INNSKRENKENDE TILTAK I NORGE	13
4.1 Holdenutvalget	13
4.2 Vista Analyses rapport om produksjonstap som følge av koronatiltakene	14
4.3 Statistisk sentralbyrås nyeste konjunkturanalyse	14
4.4 Effekten av innskrenkende tiltak på kultursektoren i andre land	15
5. INDIKATORER OM EFFEKTENE AV INNSKRENKENDE TILTAK	16
5.1 Arbeidsledighet: Søknader om dagpenger	16
5.2 Tall fra kontantstøtte-ordningen	17
5.3 Søknader på Kulturdepartementets kompensasjonsordning	17
5.4 Statistikk for omsetning av bøker	18
5.5 Virkes medlemsundersøkelse til kulturbedrifter	18
6. KORONAKRISENS VIRKNING PÅ KULTURSEKTOREN I MARS OG APRIL	20
6.1 Metode for beregning av endringer i omsetning	20
6.2 Bokbransjen	21
6.3 Musikk	22
6.4 Scenekunst	23
6.5 Kunst	24
6.6 Museum og kulturarv	24
VEDLEGG A. NACE-KODER	26
REFERANSER	28

Sammendrag

Spredningen av Covid19 i befolkningen i Norge og andre land har ført til at etterspørselen etter tjenester som krever fysiske møter mellom folk har nærmest kollapset i løpet av få dager i midten av mars 2020. Markedet for kunst- og kulturtjenester som krever fysiske møter eller bruk av arealer der folk samles i større grupper (teater, konserter, kino, utstillinger, festivaler, konferanser etc.) har så å si forvunnet på kort tid. I noen bransjer, spesielt i musikkbransjen, har det dukket opp en rekke nye digitale løsninger for konserter og festivaler siden koronarestriksjonene kom. Museer har tilbudt gratis online omvisninger, og teatre har lagt ut utvalgte forestillinger. Disse nye digitale aktivitetene har primært vært gratis eller basert på donasjonsprinsippet; de har derfor i liten grad påvirket den samlede økonomien i sektoren.

I dette notat foretar vi en grundig vurdering av hvordan korona-krisen har påvirket kultursektoren i Norge frem til utgangen av april 2020, med særlig fokus på effekten av de innskrenkende tiltakene. Dette er en vanskelig øvelse fordi det så langt ikke er samlet inn systematisk informasjon om hva næringen nå har av aktiviteter. Det aller meste av live-aktiviteter (musikk og scenekunst) og arena-institusjoner som kino, museer og biblioteker har stoppet mer eller mindre helt opp. I ukene fremover vil vi gjennomføre omfattende surveyundersøkelser for å styrke grunnlaget for å beskrive tilstanden i næringen, med særlig fokus på utsiktene fremover.

I dette notatet benytter vi ulike typer informasjon som allerede eksisterer for å danne et første bilde av tilstanden i næringen, med fokus på inntektsutvikling. For å kunne vurdere effektene av de innskrenkende tiltakene som følge av Covid-19 må vi ha noe å vurdere inntektstapet opp mot. I rapporten «Kultursektorens økonomi i Norge 2018» har vi nylig kartlagt næringens økonomiske aktivitet. Total omsetning i kultursektoren, som her er avgrenset til bransjene musikk, scenekunst, bok, kunst¹, museer og kulturarv, utgjorde 39 milliarder kroner i 2018. Det er grunn til å forvente at tallene for 2019 lå om lag 5 prosent høyere enn dette.

Den 12. mars ble det innført omfattende nasjonale tiltak for å stoppe smittespredningen av koronaviruset. Regjeringen besluttet blant annet et forbud mot kultur- og idretts- og andre arrangementer med mer enn 500 deltakere, som vil gjelde frem til 31. august.² Et annet tiltak omfatter forbud mot reiser inn og ut av Norge for folk som ikke har oppholdstillatelse eller har en kritisk grunn for opphold i Norge. Dette rammer særlig konserter, festivaler og utstillinger.

Det er allerede blitt gjennomført flere analyser som beskriver hvordan de innskrenkende krisetiltakene har rammet og vil ramme økonomien, herunder kultursektoren. Det er bred enighet i denne litteraturen om at kultursektoren, er blant næringene som rammes hardest av de innskrenkende tiltakene. Samtidig er analysene gjort på et tidspunkt der det fortsatt har vært for tidlig å kunne observere de fulle næringsmessige effektene av tiltakene. Vi oppsummerer kort de funnene som er gjort. Samtidig er det viktig å understreke at ulike metodiske framgangsmåter og næringsinndelinger bidrar til at funnene i de ulike analysene ikke nødvendigvis er direkte sammenlignbare med våre funn.

Vi presenterer noen foreløpige vurderinger av tilstanden i sektoren, blant annet med utgangspunkt i løpende indikatorer. Samlet for sektoren anslår vi nå at 36 prosent av inntektene har forsvunnet, men vi vil presisere at

¹ Bransjeinndelingen og de økonomiske beregningene er basert på kartleggingen av hele kreativ næring i 2015 (Gran, Torp og Theie 2015), der den overordnede bransjekategorien «visuell virksomhet» er inndelt i underbransjene design, kunst, museum og kulturarv. «Kunst» her inneholder enkeltkunstnere, visningssteder og fotografivirksomhet.

² <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/koronavirus/naeringstilv-idrett-og-kultur/forbud-mot-enkelte-kultur-og-idrettsarrangementer>

det er stor usikkerhet knyttet til dette tallet. Det er også store forskjeller mellom de ulike bransjene. For musikk er fallet anslått til 50 prosent. For scenekunst er fallet 42 prosent, men inntektsfallet for bokbransjen er beregnet til 23 prosent. Det er med andre ord store variasjoner mellom bransjene i sektoren.

Månedene mars og april er relativt rolige måneder for kultursektoren. Det er særlig i sommermånedene og rundt jul at aktiviteten er spesielt høy i næringen. Basert på anslåtte sesongvariasjoner anslår vi at kultursektoren i disse to månedene har mistet en omsetning på 1,5 mrd kroner.

1. Innledning

1.1 Hva handler notatet om?

I dette notatet foretar vi en tidlig vurdering av hvordan korona-krisen har påvirket kultursektoren i Norge, med særlig fokus på effekten av de innskrenkende tiltakene. Dette er en vanskelig øvelse fordi det så langt ikke er samlet inn systematisk informasjon om hva næringen nå har av aktiviteter. Inntrykket er at det aller meste av live-aktiviteter (musikk og scenekunst) og arena-institusjoner som kino, museer og biblioteker har stoppet mer eller mindre helt opp. I ukene fremover vil vi gjennomføre omfattende surveyundersøkelser for å styrke grunnlaget for å beskrive tilstanden i næringen og utsiktene fremover. I dette notatet benytter vi ulike typer informasjon som allerede eksisterer for å danne et første bilde av tilstanden i næringen, med fokus på inntektsutvikling.

Spredningen av Covid19 i befolkningen i Norge og andre land har ført til at etterspørselen etter tjenester som krever fysiske møter mellom folk har nærmest kollapset i løpet av få dager i midten av mars 2020. Markedet for kunst- og kulturtjenester som krever fysiske møter eller bruk av arealer der folk samles i større grupper (teater, konserter, kino, utstillinger, festivaler, konferanser etc.) har så å si forvunnet på kort tid. For kulturlivet er dette et sjokk uten sidestykke. Kultursektoren, her avgrenset til kultursektoren, er sammen med reiselivsnæringen en av de hardest rammede næringene. Vi står overfor nærmest uoverskuelige endringer i sektoren dersom ikke forholdene til en viss grad normaliseres innenfor rimelig tid.

Krisen som har oppstått i kultursektoren er dels et resultat av regjeringens korona-restriksjoner som begrenser møter mellom folk, og dels et resultat av at befolkningen selv velger å redusere kontakten med andre for å begrense egen og andres smittespredning. I tillegg hindrer våre og andre lands tiltak at utøvere kan bevege seg over landegrensene. Det gjør det vanskelig å frakte inn og ut av landet, både artister, publikum og utstyr. Utviklingen i kultursektoren i kjølvannet av koronakrisen er i hovedsak knyttet til bortfall av inntekter og de konsekvenser dette medfører.

For å motvirke effektene av innskrenkende tiltak og publikums generelle atferdsendring, har regjeringen satt i gang en lang rekke avbøtende tiltak som skal kompensere for inntektstapet. Noen av dem er rettet direkte mot kultursektoren, men andre treffer denne næringen gjennom mer generelle ordninger. I dette notatet ser vi utelukkende på virkningen av krisen, ikke virkningen av de avbøtende tiltakene. Når dette er sagt er det samtidig viktig å få frem at de avbøtende tiltakene så langt ikke har handlet om å få hjulene i næringen til å begynne å rulle igjen. De har utelukkende handlet om å kompensere for bortfall av inntekter.

1.2 Data og informasjonsgrunnlag

Datamaterialet som benyttes i denne analysen hentes fra en rekke kilder. Vi tar utgangspunkt i aktivitetstall for kultursektoren som nylig er samlet inn og strukturert i rapporten «Kultursektorens økonomi i Norge 2018» utarbeidet av Menon Economics og BI:CCI (2020). Basert på disse tallene kan vi studere endringer. For å beregne endringer i omsetning og sysselsetting gjennom mars og april i år har vi sett på tall for ledighet, omsetningstall fra næringen (der dette lages hyppig), data fra løpende spørreundersøkelser rettet mot bransjene, nærings- og makroøkonomiske analyser som har vært utarbeidet de seneste ukene, samt innspill og rapportering gjennom pressen.

1.3 Begrepsbruk

I denne rapporten avgrenses kultursektoren med utgangspunkt i Kulturrådets eget nedslagsfelt. Kulturrådets tilskuddsordninger og virkefelt er i all hovedsak rettet mot musikk, litteratur, scenekunst og visuell kunst, samt mot museum og kulturarv i Museumsseksjonen. I samråd med Kulturrådet har vi derfor spisset kulturpopulasjonen for å bedre samsvare med deres behov.

Vi har tatt utgangspunkt i populasjonen for alle foretak som dekkes av kreativ næring, og trukket ut de bransjene som samsvarer med ovennevnte Kulturrådets nedslagsfelt, som vist til venstre i Tabell 1-1.³ Foretakene som ble definert til å tilhøre kultursektoren i denne rapporten vil videre bli omtalt som *kulturpopulasjonen*. Øvrig bransjer i den kreative næringen, som ikke inngår i denne kartleggingen, er vist til høyre i samme tabell. Tabell 1-2 gir en oversikt over begrepsbruken i rapporten om kreativ næring, Kulturrådet og begrepene vi bruker i denne rapporten.

Tabell 1-1 Bransjer fra kreativ næring (Gran, Torp, & Theie, 2015) som inngår og ikke inngår i kartleggingen

Bransjer som inngår i kartleggingen	Bransjer som <u>ikke</u> inngår i kartleggingen
Musikk	Arkitektur
Bok	TV og radio
Kunst	Reklame og event
Museum og kulturarv	Aviser og magasiner
Scenekunst ⁴	Film
	Dataspill
	Design (under Visuelle virksomhet)
	Utdanning og undervisning (innenfor kreative næringen)

Tabell 1-2 Begrepsbruk i denne rapporten, i studien om kreativ næring (Gran, Torp, & Theie, 2015), og hos Kulturrådet

Begreper i denne rapporten	Begreper som Kulturrådet anvender	Begrepsbruk i kreativ næring-kategoriseringen fra 2015
Kunst	Visuell kunst	Visuell virksomhet; som er inndelt i underkategoriene design, kunst og museum
Scenekunst	Scenekunst	Utøvende virksomhet
Bokbransjen (eller bok/bøker)	Litteratur	Bokbransjen (eller bok/bøker)
Musikk	Musikk	Musikk
Museum og kulturarv	Museum og kulturarv	Museum og kulturarv

³ Kunst og Museum og kulturarv er i «Kreativ næring 2008-2014» underkategorier av bransjen Visuell virksomhet.

⁴ De offentlige finansierte orkestrene, deriblant Oslo-Filharmonien og Trondheim Symfoniorkester, inngår i bransjen utøvende virksomhet i «Kreativ næring 2008-2014», ikke i musikkbransjen.

2. Kort om økonomien i kultursektoren

Før vi går nærmere inn på krisens betydning for sektorens økonomi er det nødvendig å beskrive sektoren slik den så ut før krisen slo inn. I rapporten «Kultursektorens økonomi i Norge 2018» har vi nylig kartlagt kultursektorens økonomiske aktivitet. Der fant vi at total omsetning i kultursektoren, som her er avgrenset til bransjene musikk, scenekunst, bok, kunst, museer og kulturarv, utgjorde 39 milliarder kroner i 2018. Det er god grunn til å forvente at tallene for 2019 lå noe høyere enn for 2018. Basert på tall fra SSB for litt større næringsgrupper kan man forvente at tallene for 2019 lå om lag 5 prosent høyere. Halvparten av denne veksten kom som en følge av prisøkninger, mens resten kom som en følge av økt aktivitet.

2.1 Omsetning

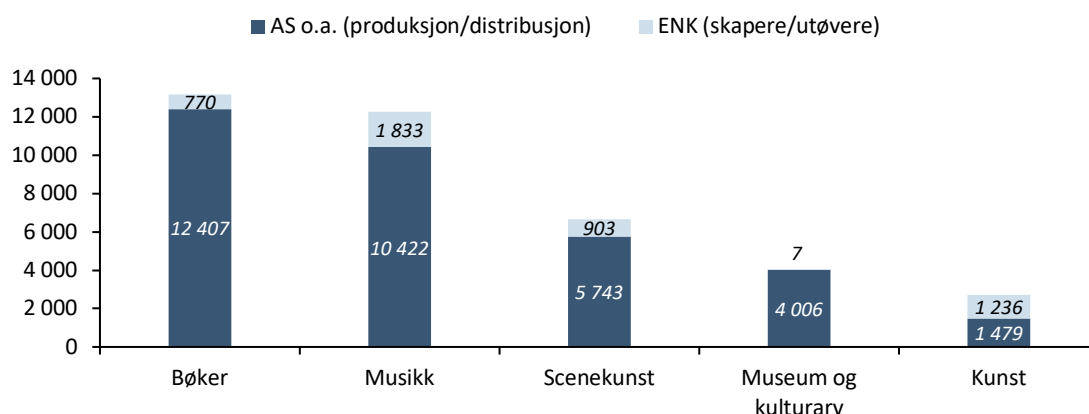
Total omsetning i kultursektoren, som her er avgrenset til bransjene musikk, scenekunst, bok, kunst, museer og kulturarv, utgjorde 39 milliarder kroner i 2018. Dette tilsvarer knappe én prosent av omsetningen i Fastlands-Norge.

I Figur 2.1 har vi fordelt omsetningen på de fem bransjene som inngår i det vi har definert som kultursektoren. I 2018 var bokbransjen den største målt i omsetning, tett etterfulgt av musikkbransjen. Begge bransjene hadde en omsetning på mellom 12 og 13,5 milliarder kroner i 2019. Scenekunst hadde en samlet omsetning på om lag 6,5 milliarder kroner, mens museum og kulturarv og kunst hadde en samlet omsetning på henholdsvis 4 og i underkant av 3 milliarder kroner.

Dersom vi fordeler omsetningen innad i hver bransje på AS o.a. og enkeltpersonforetak (ENK) ser vi at sistnevnte gruppe er best representert innen kunst. Om lag halvparten av all omsetning i kunstbransjen genereres av ENK, altså i all hovedsak er skapere og utøvere. For musikk og scenekunst står ENK for i underkant av 20 prosent av omsetningen, mens de står for rundt 6 prosent av omsetningen innen bokbransjen. For museumsbransjen utgjør omsetning fra ENK under 1 prosent og representerer enkeltpersonforetak i NACE-kodene som omhandler drift av ulike former for museer.⁵

⁵ Oversikt over hvilke koder er i Vedlegg A

Figur 2.1 Omsetning for AS o.a. (produksjon/distribusjon) og ENK (skapere/utøvere) i 2018, i millioner 2018-kroner⁶

Ettersom de ulike bransjene er svært ulikt representert av offentlige institusjoner, er det også interessant å se hvordan omsetningen fordeler seg mellom private og offentlige aktører.⁷ For bok-, kunst- og musikkbransjen utgjør omsetningen fra offentlige aktører inntil 5 prosent. Bildet ser derimot ganske annerledes ut for scenekunst og museum og kulturarv. I disse bransjene står offentlige institusjoner for henholdsvis 70 og 60 prosent av den totale omsetningen. Offentlig sektors rolle/potensial som buffer i kriser som denne, varierer derfor sterkt mellom de ulike kulturbransjene.

2.2 Antall sysselsatte

Med sysselsatte mener vi ansatte i AS o.a., og ansatte og innehavere av ENK. Kultursektoren som helhet sysselsatte i 2018 36 000 personer. Dette utgjør rundt 1,3 prosent av sysselsettingen i fastlandsøkonomien samme år, som vist i Figur 2.2.

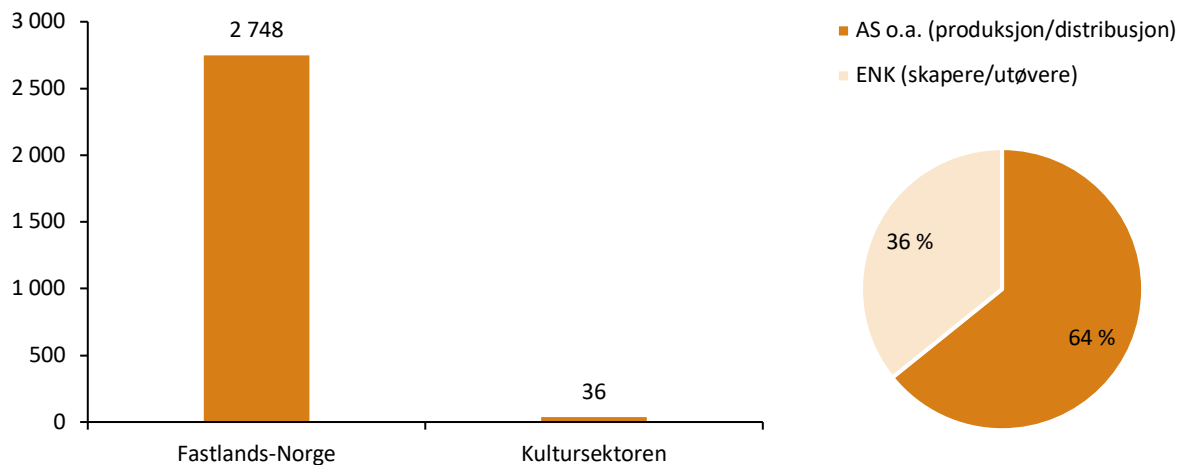
Som tidligere påpekt utgjør ENK en stor andel av aktørene innen kultursektoren. Når vi ser på antall sysselsatte, utgjør disse 36 prosent av det totale antallet sysselsatte innen kultursektoren, mens de resterende er i AS o.a. Antall sysselsatte for ENK er basert på SSBs beregning av antall sysselsatte.⁸

⁶ Bransjene inkluderer offentlige institusjoner som er organisert som AS, stiftelse eller lignende.

⁷ Ettersom enhetene i datamaterialet ikke ved enkelhet kan kategoriseres til å være offentlig eller private selskap, har dette blitt gjort som en manuell vurdering. Kategoriseringen er basert på de største selskapene (med omsetning på 10 millioner kroner eller mer) og vil gi et tydelig bilde av forskjeller i de ulike bransjene, men vil derved ikke være fullstendig uttømmende. Dette gjelder følgelig kun tallene fra regnskapsdatabasen.

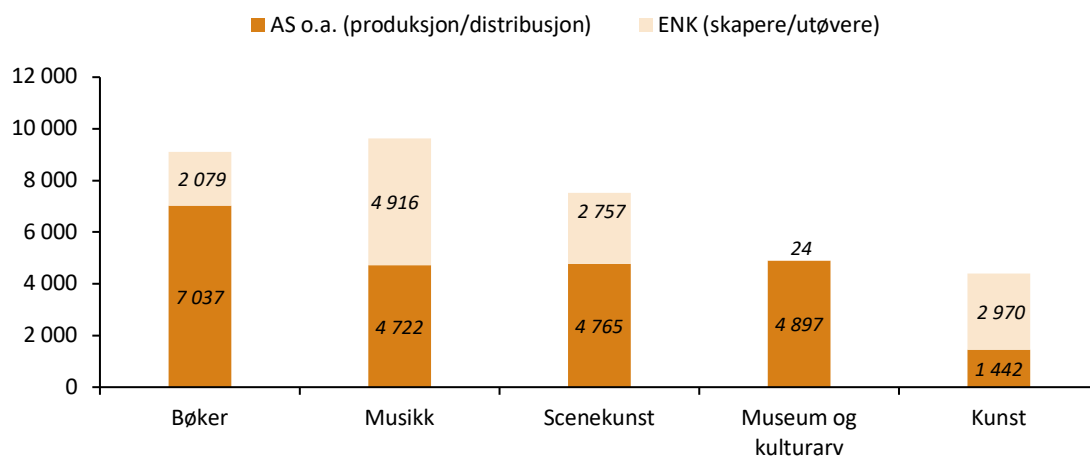
⁸ SSB (2019) beregner sysselsatte basert på et gjennomsnitt av tallet på sysselsatte ved slutten av fem utvalgte måneder i året. Antall sysselsatte kan avvike fra det som er publisert i arbeidskraftundersøkelsen (AKU) og nasjonalregnskapet (NR), grunnet forskjeller i kilder og gjennomsnittsberegninger. I næringer der sysselsatte ikke blir innhentet gjennom datafangsten til strukturstatistikkene, slik tilfellet er for deler av kultursektoren, beregnes sysselsatte ut fra antall ansatte i Virksomhets- og Foretaksregisteret. Ifølge SSB (2019) vil «personer med mer enn ett arbeidsforhold vil kunne være talt med som sysselsatt i flere næringer.

Figur 2.2 Antall sysselsatte i kultursektoren sammenlignet med antall sysselsatte i Fastlandsøkonomien. Tall i 1000 personer.

I Figur 2.3 har vi fordelt sysselsatte etter bransje og aktør, der antallet sysselsatte følger samme størrelsesorden som omsetningstallene. Flest sysselsatte finner vi innen bok og musikk. Det er særlig for musikk at det er mange ENK. Vi minner om at tallene ikke omfatter sysselsatte kommunale foretak eller som tilhører kommunale etater, deriblant sysselsatte ved biblioteker, kulturhus og kulturskoler.

Figur 2.3 Antall sysselsatte i AS o.a. (produksjon/distribusjon) og ENK (skapere/utøvere) for 2018⁹

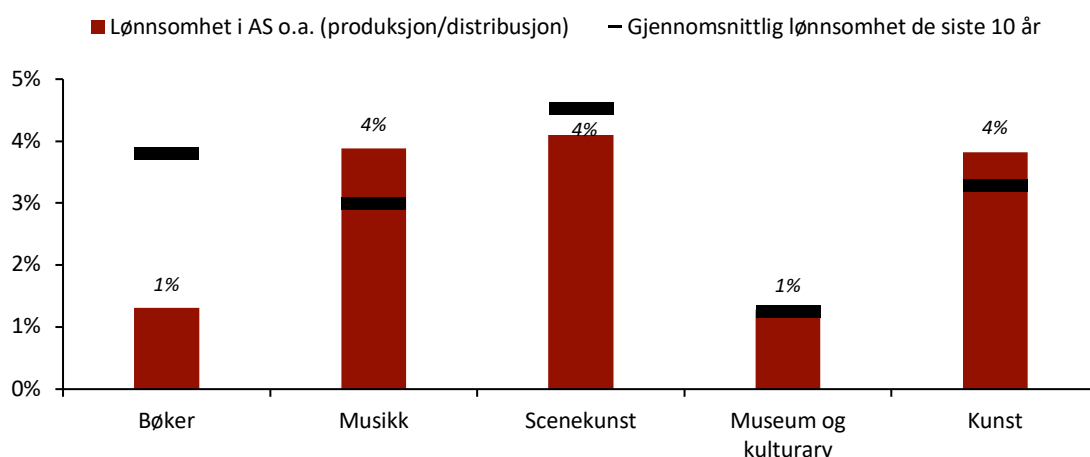
2.3 Lønnsomhet

Som et uttrykk for lønnsomheten i de ulike bransjene ser vi på driftsmarginene, altså driftsresultat delt på omsetning, hvor tallet forteller noe om hvor mye foretaket får igjen for hver omsatt krone. Figur 2.4 sammenligner lønnsomhet i 2018 for de ulike bransjene i populasjonen, samt viser den gjennomsnittlige lønnsomhet det siste tiåret. Tallene for lønnsomhet omfatter bare AS o.a. da vi ikke kan beregne tilsvarende størrelser for ENK. Siden deler av kultursektoren i stor grad omfatter offentlig aktører, spesielt museer og scener, varierer forutsetningene for en høy lønnsomhet betydelig mellom bransjene. Bransjene musikk, scenekunst og

⁹ Bransjene inkluderer offentlige institusjoner som er organisert som AS, stiftelse eller lignende.

kunst har en lønnsomhet på fire prosent for 2018, noe som også sammenfaller omtrent med den gjennomsnittlige lønnsomheten det siste tiåret. I tallene for musikkbransjen som er vist i figuren under har vi sett bort ifra TONO og GRAMO, som er rettighetsformidlere og derved driver lønnsomheten opp. Dersom man inkluderer TONO og GRAMO hadde musikkbransjen en lønnsomhet på 11 prosent i 2018 og et gjennomsnitt på 8 prosent det siste tiåret. Når det gjelder bokbransjen har denne holdt seg jevnt på omkring fire prosent det siste tiåret, mens det for 2018 er en lønnsomhet på kun én prosent, hvor bunnlinjen har blitt rød fra året før for flere større forlag og bokhandler. Museum og kulturarv har en lønnsomhet på omkring én prosent.¹⁰ I museums- og scenekunstbransjen er det flere store offentlige institusjoner, og det er derfor mer interessant å se på lønnsomheten uten disse aktørene. Begge bransjene har dobbelt så høy lønnsomhet dersom man ser bort i fra offentlige institusjoner.¹¹ For museumsbransjen øker lønnsomheten til 2 prosent dersom man ser bort ifra offentlige institusjoner, og for scenekunst øker lønnsomheten til 8 prosent.

Figur 2.4 Lønnsomhet i AS o.a. (produksjon/distribusjon) for de ulike bransjene i kultursektoren i 2018 og gjennomsnittlig lønnsomhet de siste 10 årene¹²

Kilde: BI:CCI og Menon Economics

¹⁰ Her har vi også valgt å se på statistikken uten to selskap som gjorde særlig store utslag for 2018, Kistefos museet og Christian Ringnes stiftelsen, som begge hadde en markant økning i lønnsomhet i 2018.

¹¹ Inndelingen i offentlige og private er en grov inndeling hvor de største selskapene er kategorisert (dvs. selskap med omsetning på 10 millioner eller mer), og derved ikke fullstendig uttømmende for offentlige aktører i populasjonen av regnskapspliktige selskap.

¹² Bransjene inkluderer offentlige institusjoner som er organisert som AS, stiftelse eller lignende.

3. Korona-krisens innskrenkende tiltak

For å begrense smittespredning har norske myndigheter iverksatt en rekke nasjonale tiltak som på ulikt vis påvirker ulike deler av økonomien. Kultursektoren er en av næringene som er særlig påvirket gjennom forbud av kulturarrangementer, samt gjennom begrensninger på inn- og utreise i tillegg til innskrenkende tiltak i andre land.

Den 12. mars ble det innført omfattende nasjonale tiltak for å stoppe smittespredningen av koronaviruset. Tiltakene har som mål å forhindre større samlinger av mennesker for å få kontroll over smittespredningen. Siden mange virksomheter innen kultursektoren er avhengig av samlinger, f.eks. på konserter, rammes denne sektoren særlig hardt. Blant de tiltakene som regjeringen har innført er et forbud mot kulturarrangementer.¹³ Regjeringen har besluttet at forbudet mot kultur- og idretts- og andre arrangementer med mer enn 500 deltakere vil gjelde frem til 31. august. Det har også vært et forbud mot arrangementer med færre enn 500 deltakere, men der en nå har åpnet opp for arrangementer med inntil 50 personer.¹⁴ Et annet tiltak omfatter forbud mot reiser inn og ut av Norge for folk som ikke har oppholdstillatelse eller har en kritisk grunn for opphold i Norge. Dette rammer særlig norske festivaler, arrangører og turnerende musikere og kunstnere. Regjeringen har så langt ikke bestemt når dette skal oppheves. I tillegg har regjeringen bestemt at maksimalt fem personer kan være sammen, unntatt for personer som lever sammen til daglig. Dette rammer alle innen kulturbransjen som er avhengig av å ha flere folk til stede (konserter, teater, forfatter-opplesinger, kino, museer etc.). Også for dette tiltaket finnes det så langt ingen plan for oppheving. Forbud mot all skjenking i Oslo rammer kulturforetak som tjener en del av sine inntekter gjennom servering har også slått hardt inn på omsetningen. Denne begrensningen forventes å oppheves tidlig i mai.

Tabell 3-1 Oversikt over innskrenkende tiltak i andre land

Land	Tiltak	Oppheves tidligst
Danmark ¹⁵	Forbud mot alle store forsamlinger (festival, konsert)	31. august
Irland ¹⁶	Store folkemengder med flere enn 5000 personer (konsert, festival)	31. august
Sverige ¹⁷	Forbud mot forsamlinger med flere enn 50 personer (konsert, teater)	?
Tyskland ¹⁸	Forbud mot alle store arrangementer (konsert, opera, teater)	31. august
Østerrike	Forbud mot forsamlinger med flere enn 5 personer. Forbud mot alle arrangementer	31. juni
Australia	Forbud mot forsamlinger med flere enn 2 personer	14. mai

Det er ikke bare de iverksatte tiltakene i Norge som rammer kultursektoren, som vist i tabellen over. Flere andre land har stengt all aktivitet innen kultur, noe som kan føre til en økt belastning på norske aktører som f.eks.

¹³ <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-03-12-270>

¹⁴ <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/koronavirus/naeringsliv-idrett-og-kultur/forbud-mot-enkelte-kultur-og-idrettsarrangementer>

¹⁵ <https://www.dr.dk/musik/festival/festivaler-og-markeder-aflyses-forbud-mod-store-forsamlinger-qaelder-til-og-med>

¹⁶ <https://www.bbc.com/news/world-europe-52372997>

¹⁷ <https://www.expressen.se/nyheter/nytt-forbud-i-sverige-det-galler-nu/>

¹⁸ <https://www.br-klassik.de/aktuell/news-kritik/corona-bayern-grossveranstaltung-verbot-klassik-konzerte-abgesagt-100.html>

turnerende kunstnere. Danmark og Tyskland har eksempelvis forbud alle kulturarrangementer som konserter til minst august. Også Sverige har forbud konserter og samlinger for flere enn 50 personer inntil videre. Konserter i Østerrike er forbudt til slutten av juni i første omgang. Norsk kultursektor preges av mye import og eksport av kunst- og kulturtjenester. I en kartlegging basert på Kulturrådets søkermasse fant Menon Economics (2020) at andelen internasjonalt rettet aktivitet ligget på 30 prosent. Det vil si at en tredjedel av Kulturrådets søkere enten har aktivitet i andre land, eller henter inn utenlandske aktører til aktivitet i Norge.

4. Nye analyser om effekten av innskrenkende tiltak i Norge

Det er allerede gjennomført flere analyser som beskriver hvordan de innskrenkende krisetiltakene har rammet og vil ramme økonomien, herunder kultursektoren. Det er bred enighet i denne litteraturen om at kultursektoren, er blant næringene som rammes hardest av de innskrenkende tiltakene. Samtidig er analysene gjort på et tidspunkt der det fortsatt har vært for tidlig å kunne observere de fulle næringsmessige effektene av tiltakene. Ulike metodiske framgangsmåter og næringsinndelinger bidrar til at funnene i de ulike analysene ikke nødvendigvis er direkte sammenlignbare. I dette kapitlet oppsummerer vi hva som så langt er blitt kartlagt, med særlig fokus på hva disse analysene sier om aktivitet innen kultur og underholdning.

4.1 Holdenutvalget

På oppdrag for Helsedirektoratet har Holdenutvalget (2020), en ekspertgruppe ledet av professor i samfunnsøkonomi ved UiO Steinar Holden, regnet på hva de ulike smitteverntiltakene vil bety for norsk økonomi. Ekspertgruppen skiller aktivitetsbortfallet under koronakrisen som skyldes smitteverntiltakene fra aktivitetsbortfallet som skyldes internasjonale forhold og lavere oljepris. De anslår at smitteverntiltakene alene har ført til en nedgang i aktivitetsnivået målt ved BNP for Fastlands-Norge på **ni prosent i en «hel koronamåned»**. Analysen er gjennomført ved inngangen til april 2020. Selv om omfattende støttetiltak vil dempe de negative skadevirkningene, mener ekspertgruppen at det er god grunn til å tro at de økonomiske skadevirkningene av smittevernstiltakene vil forsterkes over tid som følge av økende arbeidsledighet, gjeldsproblemer og konkurser. Av det samlede aktivitetsbortfallet i Norge anslås det at **70 prosent av nedgangen kan spores tilbake til de innskrenkende tiltakene**, mens 30 prosent av aktivitetsbortfallet forklartes med andre faktorer. Det betyr med andre ord mye hva vi gjør av politiske vedtak her i landet.

Tallene viser at det særlig er de tjenestebaserte næringene som rammes av de innskrenkende tiltakene, hvor «Kultur, underholdning og annen tjenesteyting» er den næringen som rammes aller hardest. Ekspertgruppens modell anslår at denne næringens bruttoprodukt **faller med hele 60 prosent i en «koronamåned»**. Samtidig er det viktig å understreke at næringen omfatter andre aktører enn de som omfattes av kultursektoren i kapittel 2, deriblant frisørsalonger og treningsentre. Disse aktørene har vært stengt i hele perioden som er vurdert

Andre tjenesteytende næringer som Overnattings- og serveringsvirksomhet (-59 prosent), Transport utenom utenriks sjøfart (-36 prosent) og Helse- og omsorgstjenester (-21 prosent) opplever alle et aktivitetsbortfall som er høyere enn det nasjonale snittet for Fastlands-Norge (-15 prosent). Anslagene bygger på flere kilder, men den viktigste er tall fra NAV for søknader om dagpenger. Disse har blitt brukt som en indikator på den næringsvise nedgangen i aktivitet.

I tillegg til tallene som beskriver nåsituasjonen vurderer rapporten de langsiktige konsekvensene for utviklingen i verdiskaping (BNP) for Fastlands-Norge for tre ulike smittevernsstrategier. Dette belyses gjennom tre scenarier med ulike smittevernstiltak.

- Det første scenarioet, *Slå ned*, tar utgangspunkt i at smittevernstiltakene gjeldene per 14. april blir videreført i tre måneder (til 14. juli) og at man deretter går over til mindre belastende tiltak, med åpning av barnehager og skoler, åpning av en del velværetilbud og delvis åpning for noe aktivitet i hotell- og restaurantbransjen.
- Det andre scenarioet, *Slå ned og hold nede*, videreføres i stedet de samme smittevernstiltakene i seks måneder, før man gjør en gradvis oppmykning i tiltakene.

- I det tredje scenarioet, *Brems*, avsluttes en del tiltak med stor tiltaksbyrde, ved at barnehager og skoler åpnes, mens forbudet mot store arrangementer og enkelte andre tiltak opprettholdes.

Mens det for Brems-scenarioet og Slå-ned-scenarioet er små forskjeller i forventet utvikling for norsk økonomi, gir Slå-ned-hold-nede-scenarioet en vesentlig svakere utvikling i BNP for Fastlands-Norge. Mens Brems og Slå-ned estimeres til å gi et gjennomsnittlig årlig tap på henholdsvis 46 og 51 milliarder kroner frem til 2030, forventes det gjennomsnittlig årlige tapet å være 124 milliarder kroner for Slå-ned-hold-nede. Mer omfattende finanspolitiske tiltak kan dempe nedgangen, ifølge ekspertgruppen. Det gjøres ikke vurderinger for hvordan utviklingen i enkelt næringer påvirkes av de ulike smittevernsstrategiene. Men for de ulike scenariene som er skissert vil restriksjonene for kultursektoren i alle tilfeller være langvarige, trolig også med langvarige negative virkinger.

4.2 Vista Analyser rapport om produksjonstap som følge av koronatiltakene

Vista Analyse (2020) har laget en analyse som beskriver hvordan aktivitetsbortfallet i ulike næringer, bl.a. kultursektoren, også påvirker aktiviteten i andre næringer negativt. Til dette brukes en ringvirkningsanalyse der de regner på følgevirkningene for resten av økonomien ved at deler av næringslivet stenges ned.

Analysen viser at en full nedstengning av næringen «kunstnerisk virksomhet, underholdning og spill» vil over ett år gi en tapt produksjon i selve næringen på 37 milliarder kroner, mens følgevirkningene av nedstengingen av denne næringen for resten av økonomien gir et produksjonstap på 21 milliarder kroner. Til sammen vil en nedstengning av kultursektoren gi et produksjonstap i norsk økonomi på 58 milliarder kroner per år, eller nesten 5 milliarder kroner per måned.

Forfatterne av rapporten er ikke eksplisitt på hvilke NACE-koder som omfattes av «kunstnerisk virksomhet, underholdning og spill», men navnet tilsier at næringen omfatter NACE 90 Kunstnerisk virksomhet og underholdningsvirksomhet, NACE 91 Drift av biblioteker, arkiver, museer og annen kulturvirksomhet, i tillegg til NACE 92 Lotteri og totalisatorspill. Næringen omfatter dermed også aktører som Norsk Tipping.

4.3 Statistisk sentralbyrås nyeste konjunkturanalyse

SSB sin konjunkturanalyse som ble publisert den 24. april 2020 viser at norsk økonomi har hatt den største nedgangen i fastlands-BNP i første kvartal noensinne (SSB, 2020). Foreløpige anslag på nasjonalregnskap tyder på at BNP Fastlands-Norge falt med 6,4 prosent fra februar til mars. Enda verre: BNP Fastlands-Norge er ved utgangen av mars anslått å være rundt 14 prosent lavere enn ved inngangen til måneden. SSB presenterer ikke prognoser for økonomisk aktivitet for ulike næringer, men fremhever at nedgangen er særlig sterk i tjenesteytende næringer som kultur og underholdning. Dette gjenspeiles også i ledighetstallene fra NAV. Per 21. april er 10,2 prosent av arbeidsstyrken i Norge registrert arbeidsledige (for tallene for kultursektoren se avsnitt 5.1).

Det forventes at privat konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner går ned med 3,5 prosent i 2020. Fall i privat konsum slår særlig negativt ut på tjenesteleverandører, der kultur og underholdning er spesielt sensitive næringer. Her sparer folk inn på utgiftene. SSBs prognoser for årene fremover er dystre. BNP-veksten vil gjennomgående bli negativ i OECD-området i 2020 og SSB forventer at konjunkturen i Norge forblir lav fram mot 2023.

4.4 Effekten av innskrenkende tiltak på kultursektoren i andre land

De aller fleste industriland har innført strenge tiltak for å stoppe smittespredningen av korona-viruset, som nevnt i kapittel 3. Tilsvarende som for Norge har dette ført til store inntektstap i kultursektoren i disse landene, siden det ikke lenger er mulig for mange å få gjort jobben sin. De faktiske økonomiske konsekvensene er vanskelig å estimere siden vi fortsatt befinner oss i en tidlig fase der økonomiske data og informasjon rundt er ikke ennå tilgjengelig. Likevel finnes det enkelte forsøk å estimere den økonomiske konsekvensen av koronatiltakene på kultursektoren i ulike land.

En av den mest detaljerte beregningen ble nylig gjennomført i Tyskland av «Kompetenzzentrum Kultur- und Kreativwirtschaft des Bundes». Rapporten antar at inntektstap i enkelte kulturnæringer kan ligge på opp mot 75 prosent, som vist i Tabell 4-1. De estimerer at film- og kunstbransjene er hardest rammet av tiltakene, mens bokbransjen kommer seg relativt bra gjennom denne krisen. Lignende estimater finnes for Italia, der man estimerer at filmbransjen kan miste mellom 75-90 prosent av inntektene i 2020, mens bokbransjen kan miste mellom 25-70 prosent. Det finnes også kartlegginger fra Østerrike indikere hvor stor konsekvensen av koronatiltakene kan bli. Kulturplattformen i Østerrike antar at rundt halvparten av alle kulturforeninger kan bli insolvent eller er i fare til å bli insolvent, hvis tiltakene varer til juli.

Det er viktig å understreke at det er knyttet betydelig usikkerhet til disse estimatene er. Analysene er scenariopreget der konsekvensene er avhengig av hvor alvorlig situasjonen utvikler seg de neste månedene.

Tabell 4-1 Oversikt over økonomiske konsekvensene på kultursektorene i andre land

Land	Kultursektor	Estimerte økonomiske konsekvenser for kultursektoren
Tyskland ¹⁹		Inntektstap estimert for:
	Musikk	19-59 %
	Film	24-71 %
	Bøker	10-34 %
	Kunst	25-75 %
Østerrike ²⁰	Alle kulturforeninger	50 % insolvent eller nesten insolvent hvis tiltakene varer til juli
Italia ²¹		Inntektstap faktisk:
	Bøker	25-70 %
	Film	75-90 %
Australia ²²	Alle kunstforeninger	53 % er stengt
USA ²³	Hele kunst- og kulturbransjen	Estimert \$4,8 milliarder inntektstap, 95 % organisasjoner har kansellert eventer, 1.000.000 ansatte mistet jobben.

¹⁹ Kultur- und Kreativwirtschaft: Betroffenheit der Kultur- und Kreativwirtschaft von der Corona-Pandemie

²⁰ <https://kupf.at/presseaussendungen/ergebnisse-datenerhebung/>

²¹ [https://www.boersenblatt.net/2020-03-06-artikel-hohe-umsatzverluste-bei-kinos-und-buchhandlungen-corona-folgen-in-italien.1823727.html%20\(Stand%2017.03.2020\)](https://www.boersenblatt.net/2020-03-06-artikel-hohe-umsatzverluste-bei-kinos-und-buchhandlungen-corona-folgen-in-italien.1823727.html%20(Stand%2017.03.2020))

²² <https://www.abc.net.au/news/2020-04-08/arts-sector-say-need-emergency-funding-to-survive-shutdown/12130398>

²³ <https://www.americansforthearts.org/by-topic/disaster-preparedness/the-economic-impact-of-coronavirus-on-the-arts-and-culture-sector>

5. Indikatorer om effektene av innskrenkende tiltak

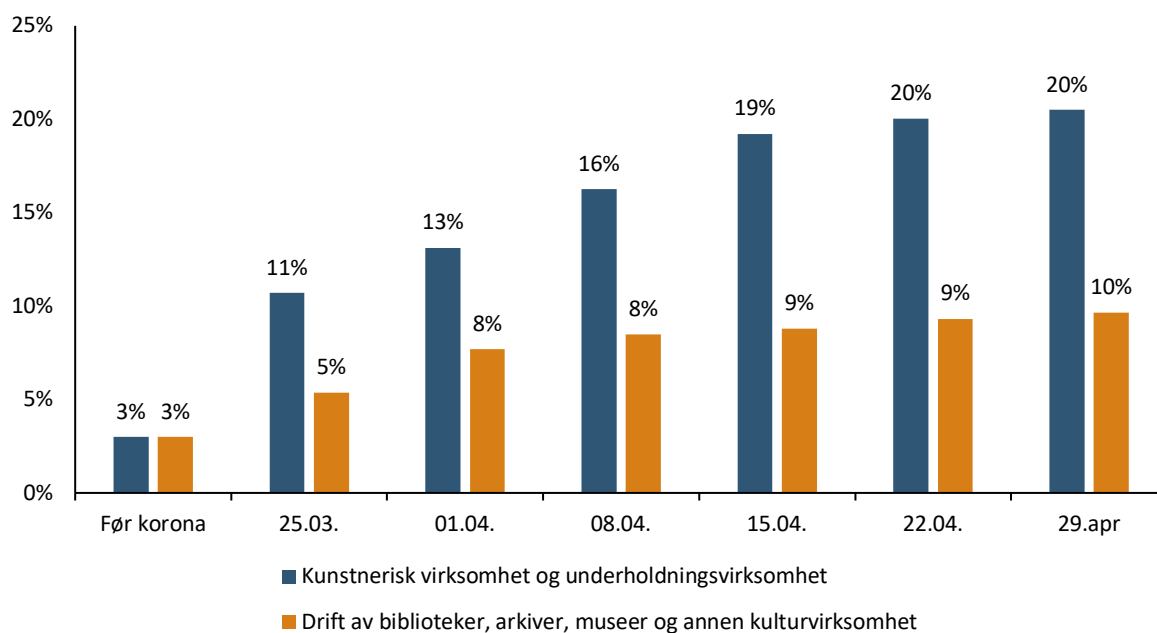
I dette kapitlet presenterer vi løpende indikatorer og undersøkelser som kan fortelle noe om tilstanden i kultursektoren i Norge, nå og i den nærmeste fremtid. Det er disse indikatorene, sammen med analysene i forrige kapittel og strukturen i sektoren som ble presentert i kapittel 2 som danner grunnlag for våre samlede vurderinger av tilstanden i sektoren i neste kapittel.

5.1 Arbeidsledighet: Søknader om dagpenger

Kultursektoren har blitt hardt rammet av koronakrisen. Et stort antall har søkt om dagpenger fra NAV for å komme seg gjennom denne krisen. Figur 5.1 viser hvor mange som har søkt om dagpenger i de to næringene som i størst grad sammenfaller med kunst- og kultursektoren. Her fokuserer vi på ledige (både permitterte og de som er registrert helt ledige i næringsgruppene «kunstnerisk virksomhet og underholdningsnæringen» (NACE 90), «biblioteker, arkiver eller museer (NACE 91)».

Ettersom det ikke finnes tall for søknader om dagpenger fordelt på næring før krisen slo inn, har vi benyttet ledighetstall for yrkesgruppen «kunst, sport og kultur» ved inngangen til mars 2020 som tilstandsbeskrivelse før koronakrisen slo inn. Før koronakrisen slo inn anslås den registrerte ledigheten tre prosent, basert på NAVs yrkesfordelte ledighetstall.²⁴

Figur 5.1 Totalt antall søknader om dagpenger målt ukentlig som andel av sysselsatte i næringene i 2019. Kilde: NAV (2020) og SSB (2019)

Veksten i antall søknader om dagpenger i mars 2020 har vært dramatisk. Rett etter tiltakene ble iverksatt var rundt 10 prosent av alle innen kunstnerisk virksomhet og underholdningsnæringen (NACE 90), mens rundt 5 prosent av de som vanligvis jobber i biblioteker, arkiver eller museer (NACE 91) var uten jobb. De aller fleste uten

²⁴ Før 25. mars 2020 laget ikke SSB tall for detaljert næringsfordelt ledighet.

jobb ble permittert, kun 12 prosent av alle som har søkt om dagpenger i Norge de siste ukene har mistet jobben permanent. Dette gjelder også for kultursektoren.

I slutten av april har andelen uten arbeid økt i begge næringene og ligger i på rundt 20 prosent for kunst- og underholdningsnæringen og ni prosent innen næringen bibliotek-, arkiv- og museum. Årsaken til at andelen personer på dagpenger er lavere i sistnevnte næring er at mange av jobbene innen biblioteker, arkiver og museer der det tilføres betydelige offentlige tilskudd/støtte som i mindre grad er påvirket av korona-krisen. Arbeidstakere innen kunst og underholdning er i større grad selvstendig næringsdrivende eller ansatte i private foretak, der finansiering gjennom offentlige midler utgjør en mindre andel av inntektene. Den «faktiske» andelen som har mistet sitt arbeid kan være langt høyere, siden mange i kultursektoren ikke har rett til dagpenger fordi et grunnvilkår er at man har tapt arbeidsinntekt som arbeidstaker.

5.2 Tall fra kontantstøtte-ordningen

Et av tiltakene som har blitt iverksatt av regjeringen er en kontantstøtteordning for bedrifter som har hatt et stort inntektsbortfall som følge av koronakrisen. Kontantstøtten skal dekke faste utgifter som bedriftene har og som de ikke klarer å dekke på grunn av inntektsbortfallet. Ordningen ble lansert 2. april 2020, og skal bidra til å dekke faste utgifter for bedrifter som har mistet mer enn 30 prosent av omsetningen sammenlignet med hva som ville vært normal omsetning i måneden (Finansdepartementet, 2020). Ordningen dekker så langt bare faste kostnader som har løpt for mars-måned.

Det er per 24. april tildelt midler til 10 000 bedrifter i alle næringer. Disse oppgir å ha en inntekt for denne perioden på 3,6 milliarder kroner. Totalt oppgis det en inntekt for tilsvarende periode i 2019 på 7,2 milliarder. Dette tilsvarer et inntektsbortfall på 50 prosent.

Dersom vi ser på søkerne innenfor næringene kunstnerisk virksomhet og underholdningsvirksomhet (NACE 90), og drift av biblioteker, arkiver, museer og annen kulturvirksomhet (NACE 91) ser bildet enda mørkere ut. Det er kun 65 bedrifter innenfor disse kodene som har søkt om kontantstøtte. Her oppgis det for 2019 en omsetning på 35 millioner, mens omsetningen under koronakrisen har vært på 12,6 millioner, tilsvarende et inntektsbortfall på over 60 prosent sammenlignet med samme periode året før.

Det er kun i underkant av 100 foretak som overlapper med kulturpopulasjonen som vi har beskrevet i kapittel 2. 30 av disse er representert gjennom tallene for kunstnerisk virksomhet og underholdningsvirksomhet nevnt over. For disse selskapene ser bildet relativt likt ut som for det totale antallet søkere. Foretakene som overlapper oppgir et inntektsbortfall under koronakrisen på i underkant av halvparten av det de hadde i 2019. I tilsvarende periode i 2019 hadde de en inntekt på 78 millioner, som nå er redusert til 41 millioner.

Samlet indikerer dette bildet at krisen er dypere for bedriftene i kultursektoren enn for bedrifter i resten av økonomien, men at et relativt lite (og kanskje overraskende lite) antall bedrifter i kultursektoren har valgt å søke kontantstøtte for å få dekket faste kostnader for mars 2020.

5.3 Søknader på Kulturdepartementets kompensasjonsordning

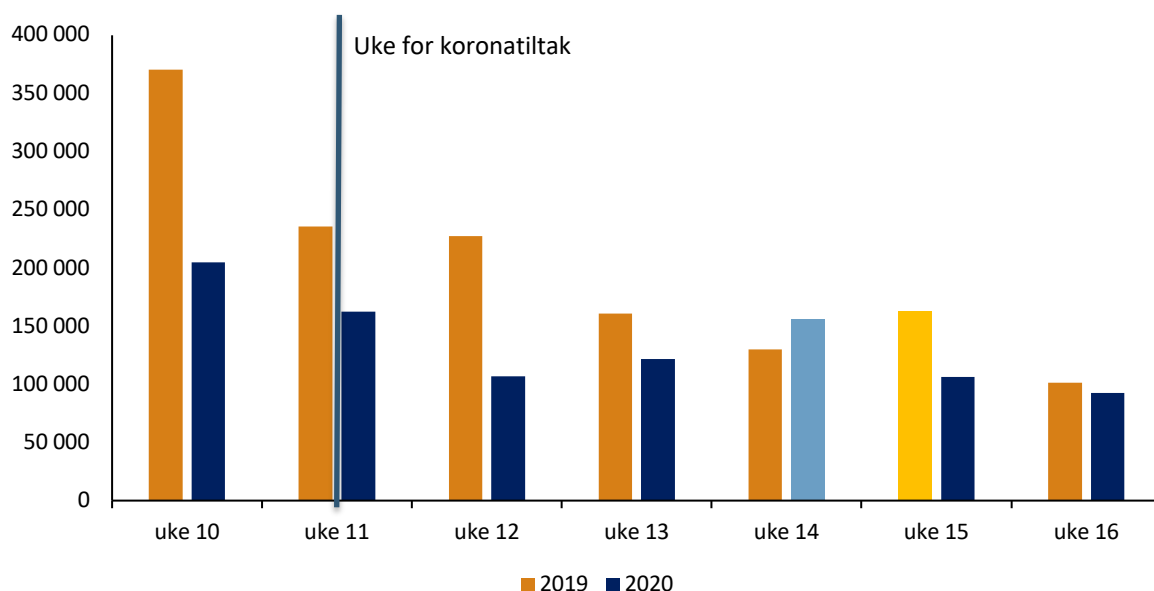
Kulturdepartementet har etablert en kompensasjonsordning for arrangører i kultursektoren, som forvaltes av Kulturrådet. Ordningen skal kompensere for tapte inntekter (billettinntekter og kundeinntekter, ikke sponsorinntekter og annet) som følger av avlyste arrangementer som opprinnelig skulle avholdes i perioden 5. mars – 20. april.

Ordningen hadde søknadsfrist 21. april. Til sammen har 509 søkere søkt om 359 millioner kroner. Vi vet ikke hvordan søkere og søknadsbeløpet er fordelt etter ulike bransjer/kunsthelt i sektoren. En grov gjennomgang av søkerlisten tyder på at mange større arrangører ikke har søkt om tilskudd. Dette kan ha sammenheng med at ovennevnte tidsperiode blant annet sammenfaller med påsken, en periode med færre kulturarrangementer. I tillegg ser søkermassen ut til å omfatte en rekke andre aktører enn arrangører av kulturarrangementer.

5.4 Statistikk for omsetning av bøker

En kunne tenkt seg at bokbransjen ville hente inn større inntekter ettersom mer hjemmeopphold gir tid til med lesing. I tillegg er bibliotekene i hele landet stengt, noe som gjør at mange får insentiver til å kjøpe bøker istedenfor å låne. Men forventningene ser ikke ut til å bli realitet. Sammenlignet med fjoråret har norske bokhandler (både butikksalg og salg over nett) solgt langt færre bøker i nesten alle uker siden tiltakene fra regjeringen ble innført (se Figur 5.2).

Figur 5.2 Antall solgte bøker i Norge i 2019 og 2020. Kilde: Bokhandlerforeningen (2020)

Utviklingen i salg fra uke til uke må ses i lys av plasseringen av påskeferie. De lyseblå og -gule søylene viser til uken før påskeferien i de tilsvarende årene. Figuren viser at kun i uke 14 (uken før påske i 2020) lå boksalgstallene i 2020 over nivået i 2019. Det er ikke overraskende siden mange kjøper bøker rett før ferien, mens salgstallene i ferien selv går ned. I gjennomsnitt over de 6 ukene fra tiltakene ble innført i midten av mars (uke 11) og til midten av april solgte norske bokhandlere 46% flere bøker i 2019 enn i 2020. Dette tyder på at tiltakene som ble innført hadde en klar negativ effekt også på bokhandelen (ca. 30 prosent fall). Grunnen kan være at mange har valgt å holde seg hjemme og derfor ikke har besøkt bokhandler og postmottak. Enkelte bokhandlere har også stengt butikkene sine og hadde derfor ikke mulighet til å tilfredsstille en eventuell økende etterspørsel.

5.5 Virkes medlemsundersøkelse til kulturbedrifter

Virkes ukentlige medlemsundersøkelsen gir oppdaterte tall på tilstanden i tjenestenæringene, herunder kultursektoren. Tallene for uke 17 viser at det kun er reiselivs- og treningsbedrifter som er hardere rammet enn

kulturbedriftene. Mer enn 90 prosent av kulturbedriftene oppgir å enten ha stengt ned eller å ha en stor nedgang i inntekt. Ved å inkludere bedriftene som rapporterer om noe nedgang i inntekt øker andelen til 95 prosent.

Konkret viser medlemsundersøkelsen at 65 prosent av kulturbedriftene er stengt. Blant de som fortsatt er i drift opplever de fleste et betydelig fall i inntekter. 4 prosent av bedriftene rapporterer om mer enn 90 prosent bortfall av inntekter, mens ytterligere 15 prosent av bedriftene har hatt en nedgang på minst 70 prosent.

Bortfallet av inntekter har bidratt til at 75 prosent av kulturbedriftene nå oppgir å ha likviditetsutfordringer. Dette inkluderer også hele museumssektoren. For 8 prosent innebærer likviditetsutfordringene at de ikke vil være i stand til å dekke sine faste kostnader i mer enn 4 uker fremover.

Virke erfarer at selv om enkelte aktører har tilpasset seg forholdene og funnet alternative inntektskilder, er inntektene i sum så små at det ikke er av reell betydning for kultursektoren.

Nedgangen har rammet kultursektoren bredt, og Virke ser ikke tegn til at det er bransjer som skiller seg ut verken i positiv eller negativ retning. Forskjellen ligger først og fremst i hvor stor grad virksomheten har av offentlig finansiering, ikke bransje.

6. Koronakrisens virkning på kultursektoren i mars og april

I dette kapitlet presenterer vi beregninger av endret omsetning i kultursektoren fra koronakrisen fikk effekt 12. mars 2020 og ut april-måned.

6.1 Metode for beregning av endringer i omsetning

Som nevnt innledningsvis er det komplisert å identifisere hvor alvorlig kultursektoren nå er rammet av krisen. Inntekter og oppdrag spres utover tid. Der enkelte aktører mister inntekter akutt, vil andre aktører ha betalte oppdrag en god stund fremover basert på allerede inngåtte avtaler og kontrakter. Noen i kultursektoren vil oppleve at både aktivitet og inntekter har stoppet opp, noen har lite å gjøre men fortsatt inntekter, men andre igjen kan drive aktivt med sin kunstnerisk rettede virksomhet, men med små muligheter for inntekt. Det er kanskje særlig dette periodiseringsspørsmålet som vanskeliggjør beregning av inntektstapet i sektoren så langt (mars og april) sett opp mot inntektstapet fremover.

Vi tar utgangspunkt i aktivitetstall for kultursektoren som nylig er samlet inn og strukturert i rapporten «Kultursektorens økonomi i Norge 2018» utarbeidet av Menon Economics og BI:CCI (2020). Deretter har vi fremskrevet omsetningen til 2019 basert på en antakelse om at næringen har hatt samme vekst som i perioden 2016-2018, som er 5 prosent årlig.

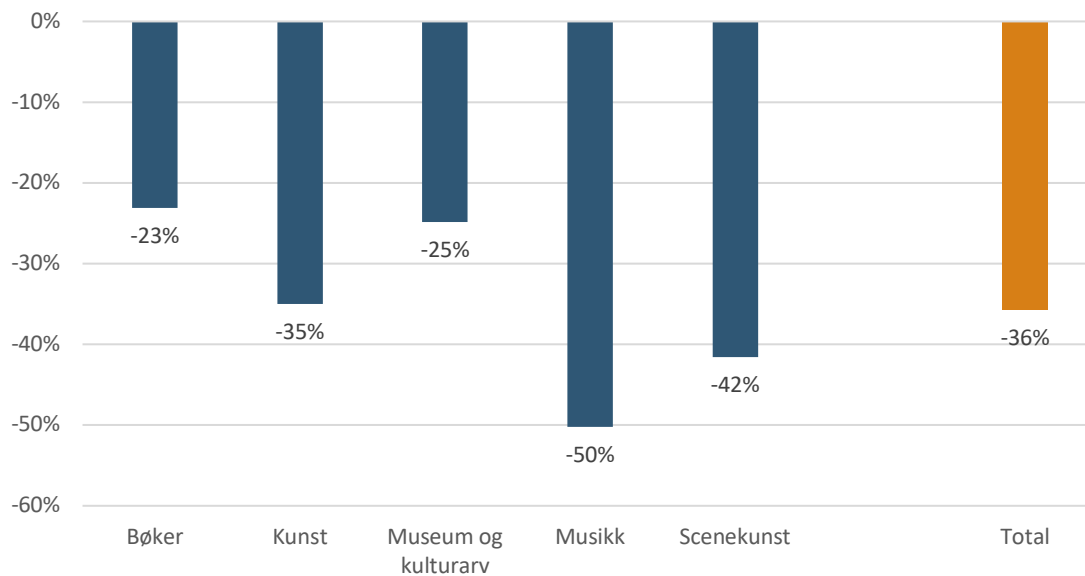
For å beregne endringer i omsetning og sysselsetting gjennom mars og april i år benytter vi så informasjonsgrunnlaget i kapittel 5. I tillegg vurderer vi mer detaljert innsikt fra ulike kilder (uttaleser gjennom pressen mm) for å eventuelt justere bildet. Disse vurderingene omtales eksplisitt nedenfor.

For å kunne presentere endringstall for bransjer og hele sektoren er vi avhengig av å vekte endringene i omsetning i deler av sektoren med deres omsetningsandel. Vi har valgt å gå i detalj her, i form av at anslag på endringer beregnes for hver enkelt underbransje. Vi har 55 slike underbransjer (5-siffer NACE-kode) i populasjonen av bedrifter og selvstendig næringsdrivende i sektoren. Disse er listet opp i Vedlegg A. Endringene på underbransjenivå er med andre ord basert på den informasjonen som er beskrevet over. Vi kommer nærmere tilbake til vurdering nedenfor.

I Figur 6.1 oppsummerer vi våre anslag. Samlet for sektoren anslår vi nå at 36 prosent av omsetningen (les inntekter) har forsvunnet. Det er dramatisk. Dette fallet overstiger klart den prosentvise økningen i ledighet, men det er god grunn til å forvente at inntektsfallet er markant høyere enn fallet i ledighet, ettersom store deler av sektoren ikke kvalifiserer til dagpenger. Anslaget på samlet inntektsbortfall tar høyde for at de ulike bransjene har forskjellig økonomisk størrelse. For musikk er fallet anslått til 50 prosent. For scenekunst er fallet 42 prosent, men inntektsfallet for bokbransjen er beregnet til 23 prosent. Det er med andre ord store variasjoner mellom bransjene i sektoren.

Månedene mars og april er relativt rolige måneder for kultursektoren. Det er særlig i sommermånedene og rundt jul at aktiviteten er spesielt høy i næringen. Basert på anslåtte sesongvariasjoner anslår vi at kulturnæringen har i disse to månedene samlet har mistet en omsetning på 1,5 mrd kroner.

Figur 6.1 Anslag på inntektsbortfall for kultursektoren (utgangen av april)

Nedenfor gjør vi nærmere rede for argumentene bak anslagene for bransjene. Vi skiller mellom fem hovedinntektskilder i disse kulturbransjene:

1. Salgsinntekter av kulturprodukter (bok, kunstverk, lydfil ol)
2. Inntekter fra billettsalg i bransjer som har offentlig arena-besøk; musikk, teater, museum mfl
3. Opphavsrettslige inntekter i de fleste kulturbransjer; viktigst i musikkbransjen og minst utbredt i musesumssektoren (unntak for kunstmuseer)
4. Inntekter fra sponsorer og gaver i musikk-, museer og scenekunstbransjen
5. Offentlig finansiering; driftstilskudd i Kulturdepartementet (KUD), tilskuddsordninger i Kulturrådet og Innovasjon Norge, samt momsfristak i (Finansdepartementet) og moms kompensasjon (KUD)

Av disse fem inntektskildene er det kun nummer 2, tapte inntekter fra billettsalg, som i sin helhet er en direkte effekt av koronarestriksjonene i kultursektoren som kom 12. mars. Nedgangen i opphavsrettslige inntekter følger av både tapte billettinntekter og endrede digitale forbruksmønstre i koronatider. Nedgang i salg av fysiske kulturprodukter må tilskrives generelle koronaregler som hjemmekontor, hjemmeskole og oppfordring om lite bevegelse i byene. For perioden mars og april vil ikke sponsoravtaler og tidligere gavebidrag være trukket tilbake på grunn av forpliktende avtaler/kontrakter. Alle offentlige ordninger i sektoren er intakte.

6.2 Bokbransjen

Bokbransjen har størst inntekter fra salg av bøker, 5,7 milliarder i 2018 (Sjøvold, Haave, Helgeland, Kaur, & Slemdal, 2019). De opphavsrettslige inntektene var på 148,5 millioner og inntekter fra opplesing, såkalte fremføringsinntekter var på 35,4 millioner. De viktigste offentlige tilskuddsordningene er innkjøpsordningen i Kulturrådet og stipender. I tillegg kommer momsfristaket på bøker som er i milliardklassen. Det største inntektsfallet i denne bransjen er knyttet til salg av bok i bokhandel, men også fremføringsinntekter har blitt direkte berørt. De offentlige tilskuddene og momsfristaket er intakt.

Bokhandel er den viktigste salgskanalen i bokbransjen, og inntekter fra denne kanalen utgjør 56 prosent av inntektene fra boksalg (Sjøvold, Haave, Helgeland, Kaur, & Slemdal, 2019). Det er *kun* denne salgskanalen som er direkte berørt av korona-restriksjonene, som førte til hjemmekontor mm og lite folk i bybildet. Salgskanaler

som bokklubb, direktesalg fra forlag, salg til bibliotek (Kulturrådets andel er på 11 prosent) er ikke direkte rammet av koronarestriksjoner. Fallet i salgsinntekter fra bokhandel vurderes å ha falt med drøye 30 prosent (se våre tall i avsnitt 5.4). Inntektene til distributører og transportører trekkes med i fallet.

E-bok-salget har hatt en markant oppgang, men kompenserer relativt lite for fallet i papirbok-salget (Bok 365, 22.04.2020) ettersom denne omsetningen er såpass liten. Det er betydelig vekst i lydbokmarkedet melder bransjen, både for hvor mye det leses i abonnementstjenestene og for nye prøveabonnenter på strømmetjenestene (Bok 365, 23.04.2020).

Inntekter fra opplesningen og festivaler/bokmesser utgjør en liten andel av bokbransjens samlede inntekter, men kan være en viktig inntektskilde for forfatterne. Fremføring av litteratur vurderes også som viktig for lansering og markedsføring av bøker. De indirekte effektene av avlyste forfatteropplesinger og festivaler/bokmesser kan være betydelig større for bransjen enn det realiserste inntektstapet av avlyste arrangementer. Omfanget av slike aktiviteter er moderat i mars og april.

Forlagene har allerede begynt å utsette nye utgivelser, på grunn av usikkerhet i markedet og muligheten for å sende forfattere på lanseringsturne. Mange forlag har permittert ansatte.

Samlet anslår vi fallet i bokbransjen til å være 23 prosent i disse månedene.

6.3 Musikk

For musikkbransjen totalt var omsetningen 7,6 milliarder i 2017. Her står festival- og konsertvirksomhet, som er direkte berørt av koronakrisen, for ca. en tredjedel av totalinntektene; 2,5 milliarder kroner i 2017. Innspilt musikk skapte inntekter på 1,5 milliarder, hvorav 1,1 kom fra strømmetjenester. Opphavere og utøvere omsatte for 1,8 milliarder, plateselskapene for 697 millioner og inntekter fra Annet var på 1,1 milliard kroner (Eidsvold-Tøien mfl 2019).

Forbudet mot kulturarrangementer fjerner alle inntekter fra live konserter og arrangementer. Noen arrangører har valgt å avlønnere musikere selv om arrangementene er blitt kansellert. Kompensasjonsordningen skal i utgangspunktet sikre dette. I 2017 hadde 87 prosent av skapere og utøvere inntekter fra konsert og festival. I snitt hadde opphavere og utøvere 40 prosent av sine inntekter fra konsert og festival, hvilket var over tre ganger mer enn fra pedagogisk virksomhet som var nest største inntektskilde (Eidsvold-Tøien et al 2019).

Musikkprodusentene har mulighet til å fortsette produksjons- og innspillingsarbeidet der kravet om sosial distansering ikke brytes. Vi anslår at mellom 50 og 75 prosent av denne underbransjens aktiviteter kan fortsette.

Inntekter fra strømming til privat bruk er i utgangspunktet ikke berørt, selv om strømmevaner og musikkvalg kan ha forandret seg noe. Rettighetsinntekter fra offentlige steder er imidlertid betydelig redusert siden mange steder er stengt (restauranter, barer, butikker, etc.).²⁵

Impressarioer, managere, etc. kan fortsatt drive planlegging fremover og kan ta betalt for slike tjenester, men denne aktiviteten vil reduseres kraftig jo større usikkerheten er mtp. hvor lenge krisen varer. Management

²⁵ Vi kommer til å hente inn data fra TONO for å få en løpende oversikt over dette. Kollektive vederlag, som rettighetsinntektene gjennom TONO, utgjør til sammen cirka 10 prosent av skapere og utøvere sine inntekter (Eidsvold-Tøien et al. 2019).

omsatte for til sammen 694 millioner kroner i 2017, altså omtrent like mye som plateselskapene (Eidsvold-Tøien 2019).

Musikkinntekter fra film og TV består av rettighetsinntekter knyttet til fremføring samt inntekter fra lisenser til å bruke musikk i filmer og TV-programmer. Den første kategorien har falt som følge av stengte kinoer, mens effekten på den andre foreløpig er liten. Hvor stor effekten fra lisensinntektene kan bli vil avhenge av om film- og TV-produksjonene kun blir utsatt eller avlyst. At flere produksjoner allerede har startet opp igjen tyder på at effekten blir mindre fremover.

Vi anslår et samlet fall i inntekter så langt for musikkbransjen på 50 prosent.

6.4 Scenekunst

I denne bransjen utgjør offentlig finansiering den største inntektskilden, fulgt av billettinntekter, sponsorer/gaver og opphavsrettslige inntekter. Institusjonsteatrene hadde i 2018 over 1,9 milliarder i offentlig støtte (SSB Kulturstatistikk 2018) mens det frie feltet hadde tilskudd fra Kulturrådet på 154 millioner det året. Billettinntektene var ifølge Rambøll på 1,2 milliarder kroner i 2018, og dette er inntekter fra både offentlige og private teatre (Sjøvold mfl 2019). I institusjonsteatrene utgjorde billettsalget 14 prosent av totale inntekter i 2017 og sponsormidler utgjorde i snitt 1 prosent (NTO 2017, i Gran og Gürgens Gjærum 2019). De opphavsrettslige inntektene er små i denne bransjen, på 8 millioner kroner, med de er sterkt voksende (Sjøvold mfl 2019). Innen scenekunst rammer koronatiltakene primært billettsalget etter 12. mars, og skuespillere risikerer å miste inntekter også fra andre aktiviteter som film, event og lydbok. Store offentlige tilskudd er en styrke i denne bransjen, men det gjelder ikke de private teatrene som er helt markedsbasert. De tre delbransjene institusjonsteatre, det frie feltet og privatteatrene har hel ulik økonomi, og koronakrisen rammer dem derfor forskjellig.

Alle teaterforestillinger ble innstilt etter 12. mars. Det gir et 100 prosent bortfall av billettinntekter for privatteatrene, noe som også rammer alle inntektene til alle støttefunksjoner i denne delbransjen; teknikere innen lyd, lys, samt kostyme og sminke osv. For institusjonsteatrene befinner inntektsfallet seg innenfor billettsalget (utgjør 14-15 prosent), mens sponsormidler og gaver ikke berøres foreløpig. I det frie feltet utgjør billettinntektene en svært liten andel av totale inntekter, mens salg av forestillinger til Den Kulturelle Skolesekken (DKS) er en viktig inntektskilde. Det frie feltet har fått beholde midler fra både Kulturrådet og DKS selv om produksjonen ikke har blitt oppført, noe som trykker feltets økonomi.

Siden film- og TV-produksjoner også er stanset, påvirkes inntektene til skuespillerne negativt. Andre inntektskilder for skuespillere som reklame, event, lydbok-lesing mm kan også være direkte berørt av de generelle koronareglene.

Vi anslår et inntektsbortfall på nærmere 90 prosent knyttet til billettinntekter og andre honorarer for scenekunstnere i mars og april. Dersom vi legger til grunn at slike inntekter utgjorde 1,6 mrd. i 2019, så vil bortfallet i en gjennomsnittsmåned være på 133 mill. Vi legger til grunn et bortfall av inntekter i bransjen i mars og april på 200 mill.

Vi anslår et samlet fall i inntekter så langt for scenekunst på 42 prosent.

6.5 Kunst

Kunstbransjen har størst inntekter fra salg av kunst i Norge og i utlandet, 1,8 milliarder kroner i 2018. De opphavsrettslige inntektene i Norge og utlandet var på 48 millioner kroner, og visningsinntektene (billettsalg, omvisning og audio-guider) var på 100 millioner (Sjøvold mfl 2019). De viktigste offentlige tilskuddsordningene er salg til offentlig institusjoner, stipender og prosjektstøtte. I tillegg kommer momsfrirket på kunstsalg fra Norge som er i hundremillioner-klassen. Det største inntektsfallet i denne bransjen er knyttet til førstehåndssalg av kunst i fysiske gallerier, kunstforeninger og kunsthandlere. Med stengte fysiske visningssteder rammes også visningsinntektene umiddelbart. De offentlige virkemidlene er intakte.

Innen kunstfeltet hentes det også inntekter gjennom offentlige stipender og offentlig innkjøp. I Kunstnerøkonomi-undersøkelsen utgjør stipender i snitt 40 prosent av kunstneres kunstnerrelaterte inntekter (Heian mfl. 2015). Dette er med på å bremse inntektsfallet noe blant kunstnerne. Slike offentlige tilskudd gjelder derimot ikke for kommersielle gallerier.

Det selges lite kunst fra fysiske visningssteder som gallerier og kunstforeninger etter 12. mars på grunn av generelle koronaregler som har ført til at folk ikke oppsøker offentlige rom. Noen private gallerier har vært åpne hele tiden, men har redusert besøkstallene betydelig (Dagsavisen 20.04.20). I Oslo er de fleste gallerier stengt som svar på at kommunene forbød samling på mer enn 50 personer i samme utstillingsområde (Oslo Kommune 27.03.20).

Online gallerier er ikke direkte påvirket av koronakrisen som fysiske visningssteder. Det finnes foreløpig ikke noe presist mål på størrelsen av det elektroniske kunstmarkedet i Norge. Online-salg utgjør ca 9 prosent av det globale kunstmarkedet (McAndrew, 2009), og en tilsvarende eller noe lavere markedsandel antas i Norge. 43 prosent av norske kunstnere har dessuten lagt ut verkene for salg på digitale plattformer, og egen hjemmeside er den mest hyppige brukte salgskanalen (Gran, Booth mfl. 2020). Kunstsalg har derfor ikke nødvendigvis stoppet helt opp siden 12. mars.

Internasjonalt antas det at kunstmarkedet har hatt og vil se et kraftig pris- og volumfall. Erfaringene fra finanskrisen tilsier dette. En fersk undersøkelse av franske gallerister fant at en tredjedel nå risikerer å stenge innen årets slutt (The Arts Newspaper 09.04. 2020). På grunn av betydelig fall i aksjemarkedene siden mars 2020, forventes det at globale kunstpriser har falt og vil falle etter hvert som kjøpere blir mer verdibevisste (The Guardian 20.04.2020). Auksjonshus har reagert på fysiske begrensninger og lavere deltagelse ved å utsette salg og flytte auksjonene over på nettet. Elektroniske auksjoner generelt for å oppnå lavere priser enn de som oppnås i tradisjonelle auksjoner på stedet (The New York Times 19.04.2020).

Fotografvirksomhet inngår i denne bransjen og her er kommersielle fotografi-tjenester de dominerende, ikke kunstfotografi. Vi antar at disse aktørene er rammet av generelle koronaregler, som har redusert all aktivitet både i bybildet og på selskapsfronten (bryllup, barkedåper ol), men at også disse til en viss grad har kunnet opprettholde aktivitet.

Samlet for alle virksomheter som tilhører kunst, både AS o.a. og ENK, anslår vi at fallet er på ca. 35 prosent.

6.6 Museum og kulturarv

Museumssektoren har den største inntektskilden fra det offentlige; stat og regionale tilskudd, samt såkalte ekstra offentlige tilskudd. I 2018 utgjorde disse i snitt 70 prosent av de offentlig finansierte museenes totale inntekter. Billettsalg utgjorde 7 prosent, varer og tjenester 7 prosent, sponsormidler og gaver 5 prosent, og andre

egeninntekter 11 prosent (Kulturrådet, 2018). Verken offentlige tilskudd eller sponsorer og gaver er berørt i mars og april, mens resterende inntektskilder er det.

Alle museene ble stengt som følge av koronarestriksjonene 12. mars. De har dermed mistet alle billettinntekter, inntekter fra kafeer og museumsbutikker ol. og andre egeninntekter. Private museer er derfor sterkest rammet av koronarestriksjonene. I den offentlige museumssektoren betyr dette et inntektsbortfall innenfor de 25 prosentene som utgjør egeninntekter (ekskl. spons/gaver).

En rekke kulturarvsaktører har kunnet opprettholde aktivitet, men kan også være rammet av generelle koronaregler om å holde seg hjemme.

Når de aller fleste internasjonale utstillinger i 2020 er utsatt (Ravn, 2020), sparer noen museer transport- og forsikringskostnader knyttet til utlånte utstillingsobjekter. Et mindre antall museer som har inntekter fra utlånte objekter, opplever kansellering av kontrakter for kommende utstillinger. De som er hardest rammet, er det store antallet løsarbeidere og frilansere som har sett deres museumsrelaterte inntekter forsvinne, viser den europeiske undersøkelsen av museumssektoren (Ravn, 2020).

Vi har anslått det samlede inntektsbortfallet i denne bransjen til 25 prosent.

Vedlegg A. NACE-koder

Tabell A.1 NACE-koder i populasjonen²⁶

Bransje	NACE-koder	NACE tekst	Behandling
Bøker	47610	Butikkhandel med bøker	Hele koder lagt inn
	58110	Utgivelse av bøker	Hele koder lagt inn
	58190	Forlagsvirksomhet ellers	Hele koder lagt inn
	18140	Bokbinding og tilknyttede tjenester	Hele koder lagt inn
	91011	Drift av folkebiblioteker	Hele koder lagt inn
	91012	Drift av fag -og forskningsbiblioteker	Hele koder lagt inn
	90034	Selvstendig kunstnerisk virksomhet innen litteratur	Hele koder lagt inn
	46491	Engroshandel med bøker, aviser og blader	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
	47915	Postordre-/internetthandel med bøker, papir, aviser og blader	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
	94991	Aktiviteter i andre interesseorganisasjoner ikke nevnt annet sted	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
	63120	Drift av web-portaler	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
	52299	Transportformidling ellers	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
	18120	Liste over trykkerier fra Forleggerforeningen	Håndplukket enkelte virksomheter som supplerer øvrige koder
		Liste over litteraturfestivaler	Håndplukket enkelte virksomheter som supplerer øvrige koder
	Musikk	59200	Produksjon og utgivelse av musikk- og lydopptak
47594		Butikkhandel med musikkinstrumenter og noter	Hele koder lagt inn
90011		Utøvende kunstnere og underholdningsvirksomhet innen musikk	Hele koder lagt inn, men flyttet enkelte virksomheter til utøvende virksomhet
90020		Tjenester tilknyttet underholdningsvirksomhet	Hele koder lagt inn, men flyttet enkelte virksomheter til utøvende virksomhet
90032		Selvstendig kunstnerisk virksomhet innen musikk	Hele koder lagt inn, men flyttet enkelte virksomheter til utøvende virksomhet
46433		Engroshandel med plater, musikk- og videokassetter og CD- og DVD-plater	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
47630		Butikkhandel med innspillinger av musikk og video	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
18200		Reproduksjon av innspilte opptak	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
79903		Opplevelses-, arrangements- og aktivitetsarrangørvirksomhet	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
90040		Drift av lokaler tilknyttet kunstnerisk virksomhet	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
74903		Impresariovirksomhet	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
63110		Databehandling, datalagring og tilknyttede tjenester	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
47914		Postordre-/Internetthandel med elektriske husholdningsapparater, radio, fjernsyn, plater, kassetter og musikkinstrumenter	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
		Lister over musikkfestivaler og helårsarrangører av musikk-konserter fra MIC og Norske Konsertarrangører	Håndplukket enkelte virksomheter som supplerer øvrige koder
Utøvende virksomhet		90012	Utøvende kunstnere og underholdningsvirksomhet innen scenekunst

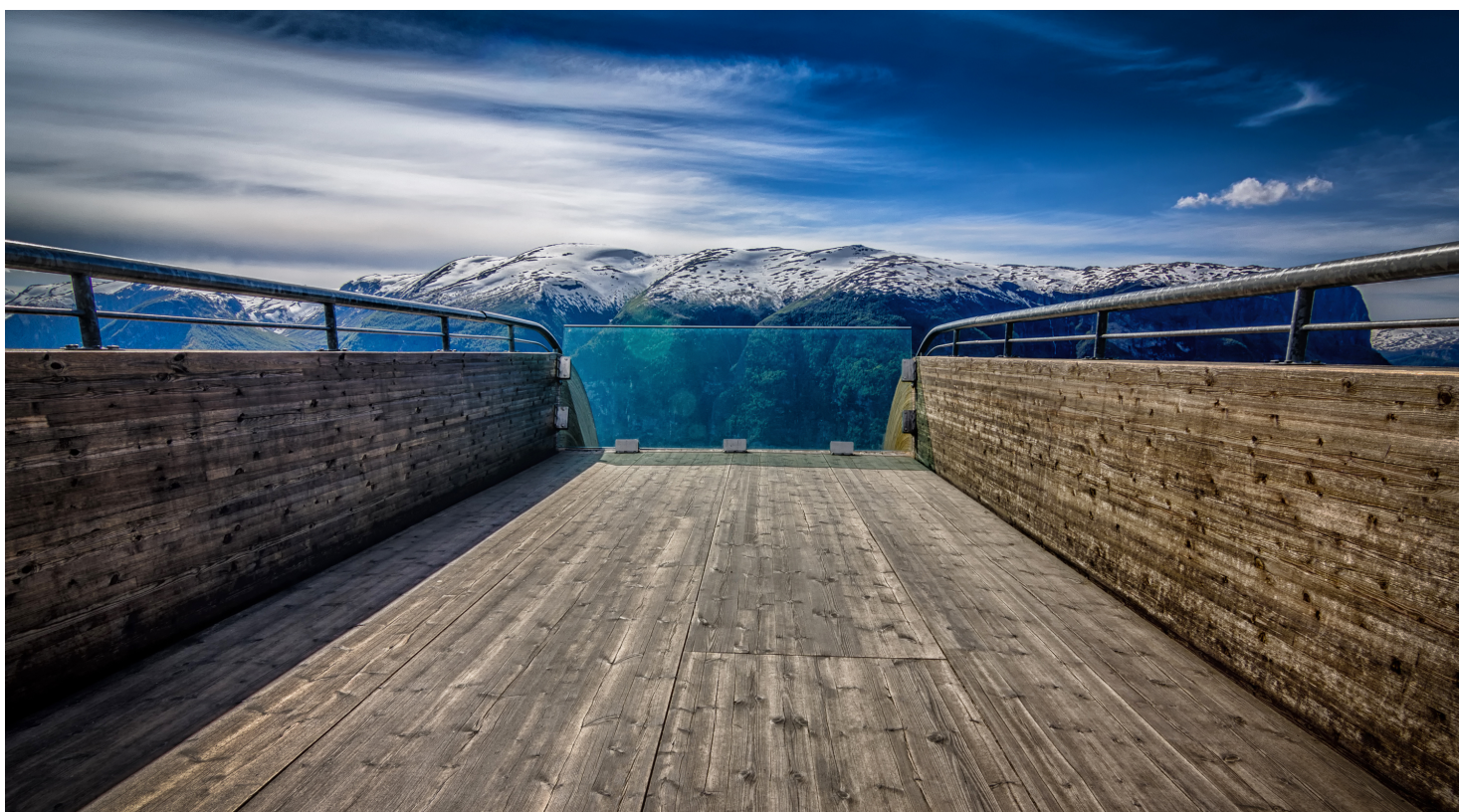
²⁶ Denne listen er ikke fullstendig uttømmende da noe av det som gjør denne populasjonen unik er nemlig den manuelle vaskingen, hvor man da også har hentet inn enkelte selskap fra ulike koder som ikke er kulturrettede.

	90019	Utøvende kunstnere og underholdningsvirksomhet ikke nevnt annet sted	Hele koder lagt inn
	90033	Selvstendig kunstnerisk virksomhet innen scenekunst	Hele koder lagt inn
	90040	Drift av lokaler tilknyttet kunstnerisk virksomhet	Hele koder lagt inn
	79903	Opplevelses-, arrangements- og aktivitetsarrangørvirksomhet	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
	90011	Utøvende kunstnere og underholdningsvirksomhet innen musikk	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
	90020	Tjenester tilknyttet underholdningsvirksomhet	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
	90032	Selvstendig kunstnerisk virksomhet innen musikk	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
	94991	Aktiviteter i andre interesseorganisasjoner ikke nevnt annet sted	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
	90039	Selvstendig kunstnerisk virksomhet ikke nevnt annet sted	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
	94992	Fond/ legat som støtter veldedige og allmennyttige formål	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
		Egen liste for festivaler FRA HVOR	Håndplukket enkelte virksomheter som supplerer øvrige koder
Kunst	74200	Fotografivirksomhet	Hele koder lagt inn
	90031	Selvstendig kunstnerisk virksomhet innen visuell kunst	Hele koder lagt inn
	47789	Butikkhandel ikke nevnt annet sted	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
	47791	Butikkhandel med antikviteter	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
	47799	Butikkhandel med brukte varer ellers	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
	47911	Postordre-/internetthandel med bredt vareutvalg	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
	47919	Postordre-/internetthandel med annet spesialisert vareutvalg	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
	82990	Andre informasjonstjenester ikke nevnt annet sted	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
		Liste over gallerier fra kunstmarkedet.no	Håndplukket enkelte virksomheter som supplerer øvrige koder
Museum og kulturarv	91021	Drift av kunst- og kunstindustrimuseer	Hele koder lagt inn
	91022	Drift av kulturhistoriske museer	Hele koder lagt inn
	91023	Drift av naturhistoriske museer	Hele koder lagt inn
	91029	Drift av museer ikke nevnt annet sted	Hele koder lagt inn
	91030	Drift av historiske steder og bygninger og lignende severdigheter	Håndplukket enkelte virksomheter herfra
	91013	Drift av arkiver	Håndplukket enkelte virksomheter herfra

Referanser

- Bok 365. 22.04.2020. Boksaget mer enn halvert. Hentet fra: <https://bok365.no/artikkel/boksaget-mer-enn-halvert/>
- Bok 365. 23.04.2020. Eksplosiv vekst for boklytting. Hentet fra: <https://bok365.no/artikkel/eksplosiv-vekst-for-bok-lytting/Finansdepartementet.> (2020, April 17). *Fakta om kompensasjonsordningen*. Hentet fra Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/dep/fin/pressemeldinger/2020/kompensasjonsordning.no-apner-i-morgen/om-kompensasjonsordningen/id2698087/>
- Dagsavisen 20.04.2020. Kunstlivets koronakrise. Hentet fra <https://www.dagsavisen.no/kultur/ja-han-har-ertet-pa-seg-borgerskapet-men-ingen-har-vert-i-tvil-om-den-kunstfaglige-kvaliteten-1.1695896?paywall=true>
- Eidsvold-Tøien, I mfl. (2019). *Hva nå - om digitaliseringens innvirkning på musikkbransjen*. BICCI/Menon. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/94e99440dd604be1836c4543fdb92cb6/musikkutredning---hva-na---digitaliseringens-innvirkning-pa-norsk-musikkbransje---bi-2019.pdf>
- Finansdepartementet. (2020, April 17). *Fakta om kompensasjonsordningen*. Hentet fra Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/dep/fin/pressemeldinger/2020/kompensasjonsordning.no-apner-i-morgen/om-kompensasjonsordningen/id2698087/>
- Gran, A.-B., Torp, Ø., & Theie, M. G. (2015). *Kreativ næring i Norge 2008-2014*. Oslo: BI Centre for Creative Industries . Hentet fra <https://centreforcreativeindustries.files.wordpress.com/2016/02/kreativ-nc3a6ring-i-norge-2008-2014.pdf>
- Gran, A.-B. & Gürgens Gjærum, R. (2019). *Teaterbransjen - delbransjen, organisering og finansiering*. Oslo: Universitetforlaget.
- Gran, A.-B., Booth P mfl. (2020). *Digitale handlingsmønstre i kunst- og museumssektoren - om forbrukere, musesumsledere og kunstnere*. Oslo: DnD-trapport nr. 5, BI Centre for Creative Industries.
- Grünfeld, L. A., Lie, C. M., Fesche, B. I., Guldvik, M. K., & Midttømme, K. (2020). *Kartlegging og analyse av internasjonalt næringsrettet aktivitet blant Kulturrådets søknader og tildelinger. Menon-publikasjon Nr. 41/2020*. Menon Economics.
- Grünfeld, L. A., Westberg, N. B., Guldvik, M. K., Erraia, J., & Gran, A.-B. (2020). *Kultursektorens økonomi i Norge 2018. Menon-publikasjon 55/2020*. Menon Economics.
- Holdenutvalget. (2020). *Samfunnsøkonomisk vurdering av smitteverntiltak - Covid 19*. Helsedirektoratet.
- Kulturrådet. (2018). *Statistikk for museum 2018*. Kulturrådet.
- Kunnskapsverket . (2015). *De gode hjelperne - nasjonale virkemidler for utvikling av kulturelle næringer*.
- McAndrew, C. (2009). *The Art Market 2020*. Basel and Zurich: Art Basel & USB. Hentet fra: <https://www.artbasel.com/about/initiatives/the-art-market>
- Menon Economics. (2020). *Kartlegging og analyse av internasjonal næringsrettet aktivitet blant Kulturrådets søknader og tildelinger*.
- Oslo kommune. 27.03.2020. Forskrift om forebygging av koronasmitte, Oslo kommune, Oslo - Lovdata. Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-03-27-498>
- Ravn, C. (2020). NEMO kartlegger koronakrisen i museene. Retrieved May 4, 2020, from <https://museumsforbundet.no/nyheter/nemo-kartlegger-koronakrisen-i-museene-i-europa/>

- Sjøvold, J. M., Haave, M. B., Helgeland, K., Kaur, R., & Slemdal, L. I. (2019). *Kunst i tall 2018 Inntekter fra musikk, litteratur, visuell kunst og scenekunst*. Kulturrådet.
- SSB. (2014). Hentet fra Begreper i nasjonalregnskapet: https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/begreper-i-nasjonalregnskapet#Markedsrettet_produksjon_produksjon_for_eget_bruk_og_annen_ikkemarkedsrettet_produksjon. Statistisk sentralbyrå
- SSB. (2019). *SSB Kulturstatistikk 2018*. Statistisk sentralbyrå
- SSB. (2019, September). *Om statistikken*. Hentet fra Statistisk sentralbyrå - Foretak: https://www.ssb.no/virksomheter-foretak-og-regnskap/statistikker/foretak/aarleg-omsetning-og-Statistisk_sentralbyra.syssetting. Statistisk sentralbyrå
- SSB. (2020). *Konjunkturtendensene*. Statistisk sentralbyrå
- SSB. (2020). *09170: Produksjon og inntekt, etter næring 1970 - 2019. Produksjon i basisverdi, Fastlands-Norge 2018*. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/09170>. Statistisk sentralbyrå
- The Art Newspaper*. 09.04.2020. One third of French galleries could shut before end of 2020 due to coronavirus impact | The Art Newspaper. Hentet fra <https://www.theartnewspaper.com/news/one-third-of-french-galleries-could-shut-before-end-of-2020-due-to-coronavirus-impact>
- The Guardian*. 20.04.2020. Bye bye, blockbusters: can the art world adapt to Covid-19? Hentet fra: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2020/apr/20/art-world-coronavirus-pandemic-online-artists-galleries>
- The New York Times*. 19.04.2020. Auction Houses Postpone Live Sales and Pivot to Online. Hentet fra: <https://www.nytimes.com/2020/04/19/arts/design/art-auction-houses-sales-coronavirus.html>

Menon Economics analyserer økonomiske problemstillinger og gir råd til bedrifter, organisasjoner og myndigheter. Vi er et medarbeiderei konsultentselskap som opererer i grenseflatene mellom økonomi, politikk og marked. Menon kombinerer samfunns- og bedriftsøkonomisk kompetanse innenfor fagfelt som samfunnsøkonomisk lønnsomhet, verdsetting, nærings- og konkurranseøkonomi, strategi, finans og organisasjonsdesign. Vi benytter forskningsbaserte metoder i våre analyser og jobber tett med ledende akademiske miljøer innenfor de fleste fagfelt. Alle offentlige rapporter fra Menon er tilgjengelige på vår hjemmeside www.menon.no.